LUND UNIVERSITY

Le Hameau

Drottningens låtsasby

Nordin, Jonas

Published in:
Byggnadskultur

2024

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

Link to publication

Citation for published version (APA):
Nordin, J. (2024). Le Hameau: Drottningens låtsasby. *Byggnadskultur*, *2024*(4), 26–30.

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Ospecificerad

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Download date: 12. Nov. 2026

FOTO: JONAS NORDIN

Husen i Le Hameau ligger grupperade runt en konstgjord sjö.

Le Hameau – drottningens låtsasby

I Versaillesparken ligger Marie Antoinettes kulissby Le Hameau. Den bestod av ett dussintal byggnader grupperade runt en konstgjord sjö. Byn var drottningens tillflyktsort där hon fick utrymme för sitt privatliv. *Jonas Nordin* berättar i sin artikel historien om denna märkliga plats.

När generalständerna sammanträdde i Versailles i inledningen av det som skulle bli den franska revolutionen fylkades ledamöter från landsorten vid grindarna till drottning Marie-Antoinettes lilla palats Trianon i Versaillesparken och krävde att få se rummet som var tapetserat med diamanter. Sådant hade drottningens rykte blivit att det som på annan tid och plats hade setts som föredömlig kunglig anspråkslöshet i dessa yttersta dagar betraktades som ett näste av girighet och synd.

Samtidens bild av Marie-Antoinette färgades av misogyni och xenofobi. I motsats till sina företrädare hade Ludvig XVI aldrig någon officiell mätress, vilket gav drottningen en mer framträdande roll än brukligt vid

FOTO: JONAS NORDIN

Drottningen insisterade på en fungerande bondgård som en del i kungabarnens uppfostran.

FOTO: JONAS NORDIN

Kolumbariet inhyste duvor och andra fjäderfän liksom en bostad åt fågelskötaren.

Vid Marlboroughs torn, döpt efter en populär visa, låg båtar förtöjda som drottningen och hennes gäster använde för roddturer.

det franska hovet. Som dotter till det tyskromerska kejsarparet ansåg hon sig inte stå i någon rangmässig skugga till maken och drog sig inte för att ge honom råd även i politiska ting. Att en utländsk kvinna tog sig ton uppskattades varken av hovet eller allmänheten.

Petit Trianon – drottningens privata domän

När Ludvig XVI kort efter trontillträdet 1774 skänkte drottningen Petit Trianon fick hon en privat domän att styra över där hovets vanliga tillträdesregler inte gällde. Hennes önskan var att odla ett mindre och mer intimt umgänge. Men detta väckte avund och misstankar i den stora hovkrets som inte tillhörde den inre cirkeln. Där måste ju pågå allehanda skändligheter som inte tålde insyn!

Petit Trianon omgavs av en botanisk trädgård som Marie-Antoinette omgående började omdana till en park i mer informell engelsk stil med friväxande buskar och träd, slingrande gångar, vindlande kanaler och konstgjorda grottor. Maneret var oprövat vid Versailles, men harmonierade med drottningens avspända hållning till det ceremoniella. Vid Petit Trianon gällde inte hovets vanliga etikett eller klädregler och betjäningen inskränktes till ett minimum. Tillvaron där blev än mer privat när drottningen födde en prinsessa 1778 och en kronprins 1781. Hon började övernatta med barnen vid Trianon och tog aktiv del i deras uppfostran – exempellösa avsteg från hovets traditioner.

En by utan praktisk funktion

Rousseauanska uppfostringsidéer smög sig också på. Till lekkamrat fick prinsessan en dotter till ett tjänarpar vid slottet. De omaka flickorna gavs likadana kläder och fick några får och en liten trädgårdslott att omhänderta. Till det pedagogiska projektet och den otvungna samvaron anknöt inrättandet av en *ferme ornée*, en förskönad bondgård i utkanten av parken vid Petit Trianon. Anläggningen, kallad Le Hameau, »Den lilla byn«, bestod av ett dussintal byggnader: en vattenkvarn, ett hönshus, en voljär, ett duvslag, två mejerier, vaktstuga, båthus, ladugård och ett utsiktstorn, alltihop grupperat runt en konstgjord sjö med inplanterade karpar och gäddor.

Detta var kulissarkitektur utan praktisk funktion, enbart avsedd för sällskapsliv: måltider, biljard- och kortspel, baler och skådespel. För kungens motion inrättades ett bollhus. Byggnadernas normandiskt inspirerade korsvirke och vasstak kontrasterade mot de nyantika salongerna i det inre.

Mönstergårdar och kulissbyar hade uppförts vid franska kungaslott och adelsgods sedan 1500-talet. Några kända fanns vid Fontainebleau, Chantilly och Montreuil. Gränsen mellan lek och allvar var inte tydlig eftersom alla stora herresäten också var jordbruksenheter. En simpel lantjunkare tog aktiv del i gårdsdriften och det fanns en ansvars-

FOTO: JONAS NORDIN

Petit Trianon uppfördes av Ludvig XV i nyklassicistisk stil och stod färdigt 1768.

»Belackarna såg den falska bondbyn som uttryck för dålig smak, men den utbredda föreställningen att Marie-Antoinette använde Le Hameau som fond till rollspelslekar saknar grund.«

FOTO: JONAS NORDIN

Drottningens hus är den största byggnaden i byn. Den rustika exteriören döljer en betydligt elegantare interiör.

LÄS MER!

I boken *Versailles – slottet, parken, livet* skriver Jonas Nordin om slottet som på 1700-talet hade en lika stor befolkning som den tidens Göteborg.

»Efter flera års omfattande restaureringar är anläggningen nu i sitt bästa skick sedan 1700-talet och påminner om en stilla och världsfrånvänd oas i stormens öga före revolutionen.«

uppdelning mellan husbonden och husfrun. Ju högre upp i aristokratin man kom desto mindre blev herrskapets deltagande och i något skede passerades den gräns där ägarna kom att lajva jordbruk snarare än utöva det.

Dålig smak och ett hån av de minsta

Till skillnad från adelsfruarna hade Frankrikes drottningar aldrig uppträtt som hushållsföreståndare. Men ett stenkast från sin lilla kulissby lät Marie-Antoinette uppföra en verklig bondgård i samma stil. Från 1785 inhystes där en schweizisk lantbrukare, Valy Bussard, som med fru och barn, ett par drängar och inhyrda säsongsarbetare födde upp kor, grisar, getter och kaniner, odlade köksväxter och vindruvor samt producerade hö och halm. Drottningen tog ofta dit kungabarnen för att ge dem en praktisk och moralisk fostran och låta dem umgås med djuren.

Belackarna såg den falska byn som uttryck för dålig smak, men den utbredda föreställningen att Marie-Antoinette använde Le Hameau som fond till rollspelslekar saknar grund. Många menade trots det att drottningens intressen var opassande och sänkte henne från kunglig upphöjdhet till undersåte. I de flesta andra europeiska länder hade beteendet setts som oskyldigt, rentav uppbyggligt. Men i Frankrike bidrog det självpåtagna upphävandet av den kungliga särarten ytterligare till monarkins kris. Kungligheternas auktoritet hade byggt på ceremoniell eminens, men om de nu själva uppträdde som simpla bönder vari bestod då deras rätt att härska över andra? När dessutom de ekonomiska orättvisorna var så astronomiska var det få som såg något förebildligt eller inspirerande i drottningens agerande. Det framstod i stället som ett hån mot samhällets minsta.

En påminnelse om tiden före revolutionen

Den gamla regimen i Versailles tog slut i oktober 1789 då Ludvig XVI och Marie-Antoinette tvångsförflyttades till Paris av en uppretad folkmassa. Trogen sin uppdragsgivare fortsatte Bussard att leverera mejeriprodukter till drottningen ännu när hon satt fängslad inför sin avrättning. Växthusen vid Petit Trianon var i bruk fram till 1795. Efter ett decennium av försummelse lät Napoleon rusta upp Le Hameau åt först en av sina systrar, därefter kejsarinnan Marie Louise, barnbarn till en av Marie-Antoinettes bröder. Därmed slöts cirkeln.

Trots sitt rustika yttre är Le Hameau en svår miljö att underhålla. Byggnaderna står på dålig grund i en fuktig miljö, uppvärmning och ventilation har varit bristfällig och byggnadsmaterialen av ömtålig art. Efter flera års omfattande restaureringar är anläggningen nu i sitt bästa skick sedan 1700-talet och påminner om en stilla och världsfrånvänd oas i stormens öga före revolutionen. ■

JONAS NORDIN, docent i historia och professor i bok- och bibliotekshistoria vid Lunds universitet

Kontakt: *jonas.nordin@kultur.lu.se*